Charter Lichthinder
Evaluatie monument – en sportverlichting

Praktische handleiding

Campagne Verlichten zonder hinder
een organisatie van het Platform Lichthinder
partners:

Bond Beter Leefmilieu
KOEPEL VAN MILIEUVERENIGINGEN Vlaanderen vzw

Preventie Lichthinder vzw

Met de steun van
de Vlaamse Overheid

Charter Lichthinder niveau 1 Praktische handleiding evaluatie monument - en sportverlichting

1. INLEIDING

Wat?

Volgens het charter lichthinder moeten de deelnemende gemeenten een evaluatie doen van de (in eigen beheer zijnde) openbare sport- en monumentverlichting. Met monumentverlichting bedoelen we hier openbare klemtoonverlichting, ofwel verlichting die een monument of openbaar gebouw 's nachts in de kijker zet. Eventueel kan men ook de decoratieve verlichting of terreinverlichting in de buurt van het monument mee evalueren. Sportverlichting is eigenlijk 'terreinverlichting' toegepast op sportvelden. Beide soorten verlichting kunnen lokaal een groot hinderlijk effect hebben.

Concreet dient er nagegaan te worden of de gebruikte verlichting op gebied van vermogen, installatie en gebruik optimaal toegepast wordt om lichthinder te voorkomen.

Na de evaluatie dienen er dan maatregelen genomen te worden om de ergste vormen van lichthinder aan te pakken. Begeleiding en advies worden voorzien op infomomenten. Eventueel kan de gemeente rechtstreeks advies inroepen via het Platform Lichthinder.

Platform Lichthinder
Contact: Bond Beter Leefmilieu vzw
t.a.v. Philippe Plessers, 02 282 17 40
philippe.plessers@bblv.be

Doel:

Door het uitvoeren van deze evaluatie wordt er

- een aanzet gegeven om lokale lichthinder te verminderen.
- inzicht verworven over goede en slechte verlichting.
- eventueel contact gelegd met allerhande instanties voor advies of aanpak.

Door dit alles kan er bij het gemeentebestuur een visie over lichthindervrij verlichten groeien. Een visie die dan hopelijk zijn weerklank vindt in het lokaal milieubeleid.

Wie?

Een evaluatie wordt bij voorkeur uitgevoerd door (groepjes van) minimaal 2 personen, dit vooral omwille van veiligheidsredenen.

Deze personen kunnen zijn:

- stedelijke / gemeentelijke milieuambtenaar / duurzaamheidsambtenaar
- vrijwillige leden van lokale (natuur/milieu/sterrenkunde -) verenigingen
- eventueel bijgestaan door een lid van de Werkgroep Lichthinder VVS vzw of Preventie Lichthinder vzw

Ondersteuning?

In bijlage vindt u een aantal instrumenten (checklists en formulieren) die u hulp moeten bieden bij de evaluatie op het terrein. Een aantal instrumenten zijn apart opgemaakt voor sportverlichting en monumentverlichting. Verderop worden een aantal informatie-bronnen vermeld met meer diepgaande informatie over het onderwerp.
Wanneer de klemtoonverlichting en sport-verlichting is geëvalueerd kan men eventueel gerichter beroep doen op de expertise van de netbeheerder of het Platform Lichthinder (contactadressen in bijlage).
Verder organiseert het Platform Lichthinder nog infomomenten waarop u bent uitgenodigd en u terecht kan met problemen die u ervaart of heeft ervaren bij de actie.

Kosten?

Deze evaluatie wordt uitgevoerd door milieuambtenaren en/of vrijwilligers. Kosten omvatten dus de verloning voor deze milieuambtenaren, alsook een overeen te komen onkostenvergoeding voor de vrijwilligers (vervoersonkosten, ...).

Belangrijke raadgevingen

Deze evaluatie worden duidelijkerwijs 's nachts uitgevoerd. Veiligheid primeert! Probeer dus steeds opvallende kledij te dragen (fluovestjes of armbandjes). Vorm ook steeds groepjes van minimaal 2 personen. Neem extra voorzorgen op regenachtige of mistige avonden.

Het kan 's avonds behoorlijk koud worden. Zorg dus voor een degelijke voorbereiding (kledij, warme drank, mogelijke rustperiodes, ...).

Om problemen met verontruste burgers of politiepatrouilles te vermijden is het aan te raden een geschreven toelating vanwege het College van Burgemeester en Schepenen of de lokale politie te bekomen, en deze tijdens de evaluatie op zak te hebben. Verwittig steeds minstens de politie op voorhand wanneer u de evaluatie zal uitvoeren.

2. UITVOERING VAN DE EVALUATIE OP HET TERREIN

Voorbereiding

Om efficient te werken wordt aangeraden de Evaluatie degelijk voor te bereiden. Zorg dat het doelgebied reeds op voorhand duidelijk afgebakend is! We richten ons hier op:

- klemtoonverlichting, al dan niet in beheer van de gemeente
- sportverlichting, al dan niet in beheer van de gemeente

Beslis aan de hand van de noden en voorkomende problemen in de gemeenten wat er dient gecontroleerd te worden. Hou daarbij best het volgende in het achterhoofd:

- Deze actie kadert in de Samenwerkingsovereenkomst 'Milieu als opstap naar duurzame ontwikkeling'. Hiervoor is het belangrijk dat de gemeente de problemen nagaat op het hele grondgebied en niet enkel de hinderbronnen in eigen beheer aanpakt/evalueert.
- Eventueel wordt op voorhand reeds nagegaan wie verantwoordelijk is voor de verlichting van het monument(-aal gebouw) of sportterrein. Dit geeft een idee van de mogelijkheden van aanpak achteraf. *Wie betaalt de electriciteit? Is de verlichting aangesloten op het openbaar verlichtingsnet of apart regelbaar? Is het terrein eigendom van de gemeente of privaat?*

Tracht in de mate van het mogelijke op voorhand een aantal zaken in te vullen op **Evaluatieformulieren (nr 2a en 2b)**.

- Vul reeds de **locaties en adressen** in, zodat enkel de vaststellingen nog neergeschreven dienen te worden. Contactpersonen e.d. kunnen dan nadien opgezocht worden wanneer dit nodig blijkt.
- Duidt deze verschillende punten aan op een kaart, en stippel een ruw routeplan uit om 's nachts te volgen. Op deze manier zal u geen zaken missen of overslaan 's nachts. Voor sportverlichting is het belangrijk om na te gaan wanneer er sportactiviteiten (dag – uur) zijn. Het is hier nuttig om een dubbel bezoek te plannen: een tweede bezoek na het einde van de sportactiviteit om te controleren of de verlichting dan ook tijdig gedoofd wordt.
- Er wordt hier gevraagd naar de bewoning door vleermuizen of kerkuilen. Deze dieren kunnen verblijven in kerken en andere gebouwen. Informatie hierover vindt men in de theoretische handleiding. Contactgegevens van de Kerkuilwerkgroep en de Vleermuizenwerkgroep vindt men in het document 'Nuttige contacten'. Tijdens de evaluatie kan dan gekeken worden of de bestaande verlichting de activiteiten van deze dieren niet te sterk hindert.

Zorg 's nachts voor degelijk schrijfgerief. Op vochtige nachten zullen balpennen moeilijk schrijven, een potlood is dan handiger.

Uitvoering

Volgende formulieren dienen gebruikt tijdens de Evaluatie (in bijlage)

- **Formulier 1: bevat praktische informatie over de actie.**

- **Formulier 2: bevat de eigenlijke vastgestelde zaken.**

De Evaluatie gebeurt visueel. Geen hulpmiddelen zijn nodig. Eventueel kunnen foto's worden genomen ter illustratie van de vaststellingen (tips in bijlage). De **checklists** in bijlage bieden een houvast. Als achtergrond-informatie kan men de handleiding over klemtoonverlichting en sportverlichting doornemen.
De **checklist** legt de nadruk duidelijk op fysische eigenschappen zoals stralengang en opstelling. Het kan soms nuttig zijn, vooral bij klemtoonverlichting, om kritisch te zijn t.o.v. een verlichtingsniveau. Men moet echter ook beseffen dat voor de meeste verlichtings-situaties bepaalde minimumnormen voor verlichtingsniveau gelden. Zij dienen zeker gerespecteerd te worden. Meer informatie over normen en aanbevelingen is te vinden op de EMIS databank lichthinder.

Kort op een rijtje hoe men ten velde best te werk gaat:

- Routeplan bij de hand (per groep)
- Kopie's van checklists bij de hand en formulier 2 invullen (individueel)
- Formulier 1 niet vergeten in te vullen (per groep)

Noteer de gemaakte vaststellingen op de formulieren. Tracht concrete gegevens over elke locatie neer te schrijven, zodat later duidelijkheid kan geschept worden over de problemen wanneer er contact wordt opgenomen met de verantwoordelijken.

3. NA DE EVALUATIE OP HET TERREIN

Na het uitvoeren van de Evaluatie op het terrein dient men de gegevens te verwerken. Dit gebeurt best door de milieudienst van het gemeentebestuur.
Tijdens de verwerking van de evaluatieformulieren kan men ten rade bij een aantal informatiebronnen:

- Handleiding over monument - en sportverlichting, downloadbaar vanaf www.verlichtenzonderhinder.be
- Algemene handleiding van de hand van Geert De Cock van de Werkgroep Lichthinder VVS, downloadbaar via www.lichthinder.be > goed verlichten > principes:
    - 'Inleiding tot beperken van lichthinder vanuit de ontwerpfase'
    - 'Ontwerptechnische reductie van lichtvervuiling en lichthinder
- EMIS databank lichthinder op www.emis.vito.be/lichthinder, kies de hoofdstukken 'monumenten' en 'recreatief'

Heeft men op locaties problemen aangetroffen, dan kan men volgende stappen nemen:

- Monumentverlichting, sportterreinen: de verantwoordelijken worden gezocht, en verzocht om aanpassingen door te voeren in de verlichting.
  Deze aanpassingen kunnen vaak zeer eenvoudig zijn (de armatuur beter afstellen, een timer installeren), maar kunnen ook uitgebreider zijn (aanpassing vermogen, aanpassing aantal lichtpunten, vernieuwen van de verlichting door efficientere en milieuvriendelijker toestellen).

- Bij het contacteren van de verantwoordelijken kan men in sommige gevallen ook de bestaande milieu- of verkeerswetgeving aanhalen wanneer hierop een overtreding gebeurd zou zijn. Meer uitleg over deze wetgeving vindt u in de handleiding bij deze evaluatie en op de EMIS databank lichthinder.

Aan verlichting is natuurlijk ook een belangrijk energie-aspect verbonden. Meer informatie vindt u in de theoretische handleiding. Informatie over de energieboekhouding van een (sterk hinderende) verlichtingsinstallatie kan aanwezig zijn bij de technische dienst van de gemeente. Men kan bij de netbeheerder terecht indien de installatie is aangesloten op het openbaar verlichtingsnet.

De gemeente dient zelf te bepalen welke locaties dienen aangepakt te worden.

Waar geen problemen zijn aangetroffen, of juist een uitstekend systeem toegepast wordt (toestellen, plaatsing, tijdsregime), kan dit bevestigd worden. Een brief naar de verantwoordelijke met een felicitatie, en de vraag ook in de toekomst verantwoordelijk met verlichting om te springen. Bij latere acties omtrent lichthinder kan dan de locatie als voorbeeld aangehaald worden.

Gerichte vragen kunnen gesteld worden op infomomenten (meer info wordt per brief gestuurd). Achteraf kunnen nog verder concreet afspraken gemaakt worden met de vzw Preventie Lichthinder.

Verslag

Stuur een kopie van de formulieren en een verslag van de stappen die de gemeente wil zetten naar Bond Beter Leefmilieu (contactadres, zie boven) en de provinciale contactpersonen, zodat zij een overzicht krijgen van de acties van de gemeentebesturen.

Na de contacten

Na enige tijd dient men dan ook de genomen maatregelen te controleren